СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК L. Ч. 156. Джерзі Ситі, Н. Дж., пятниця, 24-го липня 1942. No. 156. Jersey City, N. J., Friday, July 24, 1942. VOL. L.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПРЕЗИДЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ ВЛАДИ СТАБІЛІЗУВАТИ ЦІНИ Й ЗАПЛАТУ

ВАШИНГТОН. — З достовірних жерел подають, що президент незадовго вишле до конґресу послання з домаганням признати йому широку владу стабілізувати (усталювати) ціни й робітничу заплату в ціллях здержання зросту коштів життя.

Плян домагання виробив уже ґенеральний адвокат уряду адміністрації цін. Для виконування широкої влади президент мав би встановити відповідну аґенцію. У конґресі заповідають завзяту боротьбу проти такого домагання.

СЕНАТ ПРОТИ УРЯДУ В СПРАВІ ГУМИ ДЛЯ ФАРМЕРІВ.

ВАШИНГТОН. — Сенат ухвалив закон, проти котрого різко виступала адміністрація, а котрий відбирає владу над продукцією синтетичної гуми з алькоголю, виробленого з фармерських продуктів, від Ради Воєнної Продукції й віддає її осібній незалежній аґенції.

Замітне, що при голосуванні над цим проєктом у сенаті на 96 членів сенату було всего приявних 9 сенаторів.

У СХІДНИХ СТЕЙТАХ ВІДЧУВАЄТЬСЯ НЕДОСТАЧА МЯСА.

НЮ ЙОРК. — Великі склади мяса в східних стейтах кажуть, що тут відчувається недостача мяса. Великі купці складають за це вину на затверджування цін на мясо, на великий попит за воловиною, на недостаточний транспорт й на великі закупи мяса армією й фльотою, як також на висилку мяса поза границі на основі закону про пожичку-аренду.

КОНҐРЕС ПРИЗНАЄ ФОНДИ НА ВИРІБ „ТАЙНОЇ" ЗБРОЇ.

ВАШИНГТОН. — Палата репрезентантів уповажнила департамент фльоти сплатити на розбудову берегів для цілей фльоти суми 974 міліони долярів, а в тій сумі признала фльоті 30 міліонів на виріб „тайної" зброї та вишкіл людей для її вживання.

УРЯД ОСТЕРІГАЄ КОНСУМЕНТІВ ҐАЗОЛІНИ ПОВИНУВАТИСЯ ЗАКОНОВІ.

ВАШИНГТОН. — Уряд Адміністрації Цін видав до автомобілістів осторогу добровільно виконувати всі постанови закону й розпорядки уряду про консумцію ґазоліни; загрожує при тому карами всім, що не будуть повинуватися.

Адміністратор цін Гендерсон заявив, що строге виконування постанов про пайкування ґазоліни є життєвою справою для ведення війни. Він теж остеріг продавців ґазоліни, аби були уважні при продажу ґазоліни; ті, що не будуть уважні, можуть стратити право продавати ґазоліну, себто право вести такий бізнес.

ТАЙНУ РОЗПРАВУ ПРОТИ САБОТАЖНИКІВ ПЕРЕВАНО НА ДЕНЬ.

ВАШИНҐТОН. — Предсідник військової комісії, що судить 8 німецьких саботажників, висаджених з німецьких підводних човнів, заявив, що розправу перервано на один день та що вона починається наново в пятницю. Догадуються, що перерву заряджено на домагання адвокатів оборони, аби їм дати час вибити остаточні оборонні промови.

На розправі в середу ставали як свідки 3 особи, звязані з нацистичним рухом, між ними бувша наречена одного з обвинувачених, котра вийшла зо салі розправ зо заплаканими очима.

СТАВЛЯТЬ НА СУД ПАНЮ ДИЛИНҐ ЗА ЗАГОВІР ПРОТИ АРМІЇ.

ШІКАҐО. — Тут арештовано й поставлено на суд під закидом заговору ломати „мораль" американської армії паню Елизабет Дилинґ, авторку книжки „Червона сітка". З нею поставлено на суд ще двох шікаґовців.

Обвинувачена в цій книжці представляла всяку немилу їй політичну особу як комуністичного аґента, а принаймні симпатика. Поставлена перед велику лаву присяжних суддів вона заявила, що вона не почувається до вини, бо мовляв вона все це писала до Перл Гарбора.

ПЕРЕАРЕШТОВУЮТЬ ІТАЛІЙСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ.

НЮ ЙОРК. — У цій околиці федеральний уряд арештував коло 40 членів організації італійських ветеранів першої світової війни й відставив їх на Елис Айленд. Уряд закидує організації, що вона є фашистівська, що її члени присягали на вірність Мусолінієві та що вона в 1935. році виразно солідаризувалася з фашистівським рухом.

Уряд виявив, що Карл Фрідріх Бар, котрого зловлено на дипломатичному кораблі „Дротнінґгольм", а котрого поставлено оноді перед суд у Нюарку, Ню Джерзі, буде суджений за заговір шпигувати проти Америки, за що його жде кара смерти.

Конференція Рузвелта й Літвінова Правдоподібно про Другий Фронт

ВАШИНҐТОН. — У Білому Домі відбулася в середу довша конференція між президентом Рузвелтом і советським амбасадором Максимом Літвіновом. Як догадуються загально, предметом нарад була справа відкриття другого фронту в Европі. Одначе ні президент ні амбасадор не подали пресі найменшого натяку на предмет конференції.

ВЕЛИКЕ РОБІТНИЧЕ ВІЧЕ ЗА ВІДКРИТТЯ ДРУГОГО ФРОНТУ

НЮ ЙОРК. — Заходами ради робітничих юній Конґресу Промислових Організацій великого Ню Йорку відбулося в середу вечором у салі Медисон Сквер Парк велике віче в справі негайного відкриття другого фронту в Европі.

Різні чинники подали число учасників на 35,000 до 65,000. Між бесідниками були: сенатор Джеймс М. Мід, що тепер кандидує на номінацію Демократичної Партії на уряд ґубернатора стейту Ню Йорк; посадник Ля Ґвардія; віцеґубернатор Чарлз Полетті; сенатор Пепер з Флориди; конґресмен Маркантіно; Джосеф Керен, президент юнії моряків; Майкел Квил, президент юнії транспортових робітників; і інші. Чарлс Чеплин, фільмовий актор, говорив радіом з Голивуду. Вендел Вилкі вислав на „релі" письмо.

Збори ухвалили вислати до президента Рузвелта послання за негайне відкриття другого фронту в Европі; в цьому письмі віче клеймувало теж „сили апізерства, дефітизму, боягузів і зрадників, що плюгавлять наших союзників і ведуть підшепти проти справности наших військ". Віче вислало теж привітну телеграму на конґрес промислових юній у Лондоні.

КЛОПОТИ БРАЗИЛІЇ ЧЕРЕЗ БРАК НАФТИ

РІО ДЕ ЖАНЕЙРО. — Через недостачу нафти багато фабрик для виробу машинерії не може виконувати роботи. Як Бразилія не найде на це заради, коло міліона робітників утратить працю.

Британці Осягають в Єгипті з Кожним Днем Щораз Більші Успіхи

КАЇРО. — Британські війська перейшли в Єгипті в постійну офензиву на цілому фронті. Замітне те, що є вже поважніші успіхи навіть і в середущій частині фронту, де німці ставлять найзавзятіший опір і де є зібрані сильні танкові резерви. В боях визначаються австралійці й ті війська, що є з Полудневої Африки. Американські кореспонденти одначе стверджують, що німці ще далі ставлять завзятий опір. Німецькі комунікати подають, що ґен. Афлек шле щораз нові сили до бою та атакує німецькі позиції ураганним гарматнім вогнем.

АМЕРИКАНСЬКІ АМБУЛЯНСИ В ЄГИПТІ

КАЇРО. — На полі боїв оперує 20 американських амбулянсів, що допомагають раненим. Є це американські дари поодиноких осіб і орґанізацій. Працюють серед великих небезпек і є часто острілювані ворожими літаками і артилерією.

БОМБАРДУЮТЬ БОМБАМИ, ЩО МАЮТЬ ПО 4,000 ФУНТІВ

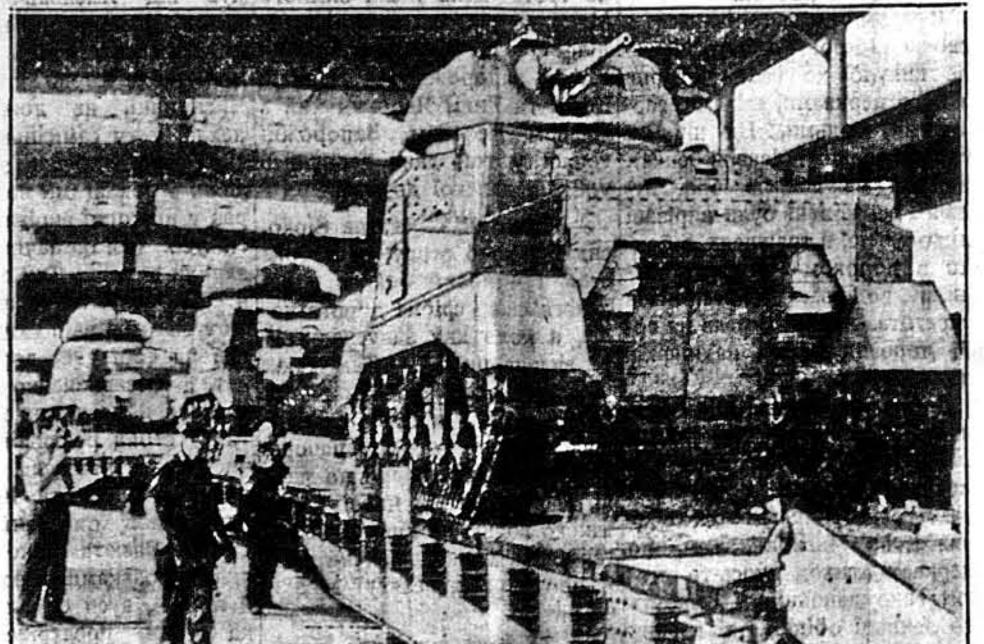
ЛОНДОН. — Воєнний комунікат подає, що 300 британських летунів бомбардували Рурську область, а зокрема місто Дуїсбурґ, що є промисловим центром цеї округи. Багато з тих літаків мали бомби, що важили по 4,000 фунтів. Таких бомб було 50 і всіх їх скинено на Дуїсбурґ та фабричні заводи. Одна така бомба може легко знищити в місті цілий бльок забудовань. З летунів 13 не вернули.

ЯК БУЛО З КОЛЬОНІЄЮ

ЛОНДОН. — Провірено, що через бомбардовання міста Кольонії цілою тисячкою аліянтських літаків згинуло в місті яких 10,000 осіб, які поховано в спільних гробах. З міста виевакувано до 140,000 мешканців. Знищено найменше 16 великих фабрик. Було це на „Декорейшен Дей".

СОВЄТИ БОМБАРДУВАЛИ ЗНОВУ КЕНІҐСБЕРҐ

МОСКВА. — Совєтське радіо подає, що совєтські летуни знову бомбардували німецьку пристань Кеніґсберґ, де виробляють підводні човни.

ОПЕЧАТАНІ ДЛЯ ВИСИЛКИ. — З арсеналу підприємства Пулмен-Стендард Кар Ко. в Шікаґо виїзджає в довгу дорогу велике британське замовлення повзів. Це є останнє замовлення британського уряду, бо від цього часу фабрику переоблять для виробу повзів для Америки; кажуть, що фабрика буде продукувати американські повзи 8 разів скорше, ніж вона продукувала британські.

МАБУТЬ ТАКИ ВЖЕ Є НАЗНАЧЕНА ДАТА ЕВРОПЕЙСЬКОЇ ІНВАЗІЇ

ЛОНДОН. — Юнайте Прес подає, що в Лондоні далі продовжаються наради британських і американських представників в справі воєнного положення в Совєтах і потреби отворення „другого фронту". Ніби переважає та думка, щоб не назначувати тепер точної дати для інвазії Европи. Але виглядає так, що ця дата зістала вже назначена в Вашинґтоні підчас спільних нарад представників Великої Британії, Злучених Держав і СССР. Урядові кола задержують у цій справі повну мовчанку. Особливо не дають нічим до пізнання, чи така евентуальна інвазія зачнеться з Франції, чи з Бельгії й Голяндії.

РУХ ЗА „ДРУГИМ ФРОНТОМ".

ЛОНДОН. — В Анґлії слідний сильний рух за те, щоб негайно відчинити „другий фронт" і тим допомогти важкому положенню Совєтів. Лорд Бівербрук пише в „Івнінґ Стендард", що вже годі говорити про потребу допомоги, а тільки треба думати, щоб та допомога якнайскорше здійснилась. Він каже, що поразка Совєтів булаб великим нещастям для Аліянтів на кожному терені війни. Робітничі організації вже заявились за негайним отворенням „другого фронту", а комуністи заповідають ще велику демонстрацію у тій справі, що буде на Трафальґар Сквер.

РОСТОВ І СТАЛІНҐРАД ЗАГРОЖЕНІ.

МОСКВА. — Американські кореспонденти, опираючись на совєтські останні воєнні звідомлення, подають, що німці наближаються до самого Ростова, входової брами до Кавказу, як теж загрожують Сталінґрадови. Боротьба ведеться в районі Новочеркаска, яких 20 миль від Ростова. Виходить, що совєтські війська змушені далі відступати, та що німці вже добре укріпились на полудні над Доном. Червона Звізда описує завзяті бої біля границь Сталінґрадської провінції. Як теж підкресляє, що воєнні події кажуть переживати Росії страшні години. Таке пише Ралф Паркер, американський кореспондент. І додає, що Сталінґрад має для Совєтів велике символічне значіння, а не тільки промислове. Це звідси в 1918. році Сталін висилав до середущої й північної Росії збіжжя і ратував цією допомогою „молоду революцію". Тут орґанізував Ворошилов сили проти „білоґвардейців" і німців. Сталінґрад це давний Царицин. Переназвано його в 1927. році.

ПІД ВОРОНІЖЕМ СОВЄТИ ДЕРЖАТЬСЯ ДОБРЕ.

МОСКВА. — На східнім березі Дону є загрожені всі німецькі позиції. Що так є, можна пізнати по тому, що німці евакують звідси важкі гармати та інше воєнне знаряддя. Далі кажеться в совєтських комунікатах, що з чотирьох мостів залишився в руках німців тільки один перехід через Дон і той є постійно під совєтським вогнем. Два другі переходи є знищені, а третий держать совєтські сили. Німецькі комунікати цьому перечать, кажучи, що совєтські війська не пробили німецьких ліній ні в одному місці, ні не ввійшли до Вороніжа. Таке передає німецьке радіо.

ЮГОСЛАВІЯ В ДОПОМОГУ РОСІЇ.

ЛОНДОН. — Доносять з Югославії, що повстанчі війська ґен. Драї Міґайловича розпочали тепер нову завзяту боротьбу з німецькими окупантами, щоб таким чином змусити німців держати більші військові сили в Югославії, що знову посередно помагає Росії. Кажеться, що війська ґен. Міґайловича вбили в трьох останніх боях яких 7,500 вояків „осі", а забрали в полон 2,500.

ВІДПЛАТА ЗА НАЦІСТІВСЬКІ РОЗСТРІЛИ.

ЛОНДОН. — Німецькі окупаційні влади зачинають забирати по всіх краях щораз більше закладників. В Голяндії мали забрати їх аж цілу тисячу. Та особливо важне те, що нацисти ось тих закладників розстрілюють, ніби в відплату, коли хтось десь вбє націстівського офіцира чи урядовця. Сер Вилієм Дейвисон піддав в британському парляменті, щоб британський премієр Чорчил повідомив Ґітлера, що якщо буде продовжуватись те вбивання закладників, то будуть винищені цілі німецькі міста і села.

ҐАНДІ НЕ ПІДЕ З ЯПОНІЄЮ.

НЮ ДЕЛІ (Індія). — Запитаний американською пресовою аґенцією про своє відношення до Японії, гіндуський провідник Моґандас К. Ґанді відповів, що він радше згине ніж буде кооперувати з Японією чи яким іншим наїзником. Ґанді заповів пасивний спротив населення супроти Анґлії, якщо Індія не дістане вже тепер незалежности. Тепер питали Ґандія, чи він застосував би таку саму методу супроти Японії, якщоб вона напала на Індію, як теж у такому випадку, якби японці за такий пасивний спротив карали смертю. Ґанді заявив, що пасивний спротив вартує того, щоб за нього наложити життям.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

На Зразок Филипин

Не тільки в Америці, але в цілому світі звернули увагу на те, що Филипини відзначили себе повною вірністю Злученим Державам. Підбитий колись край і нарід виявили себе такими вірними супроти того, що їх колись підбив, що більшої льояльности не бажають собі Злучені Держави і від усіх інших американських громадян. Ось це є факт, який пояснюється одиноко тільки тим, що американці дали вже повно доказів на те, що вони не стоять і не хочуть стояти филипинцям на шляху до такої цілковитої незалежности, яка є їм до вподоби. А як мають які застереження, то хіба тільки такі, щоб ту свободу, якої филипинці собі бажають, не забрав їм якийсь наїздник, як це є в теперішньому випадку. Филипинці переконані, що не заважуть на тій справі ніякі американські капітали, інвестовані в филипинську індустрію, чи в що інше, ні ніякі інші впливи чи інтереси, та що американська обіцянка буде цілком певно вповні додержана. Про це знає не тільки американський нарід, але, що важніше, в те вірять самі филипинці. Тому і так завзято й по геройськи обороняли Филипини перед японським наїздником.

Заходить питання; чи в подібний спосіб не можнаб полагодити іншу, далеко важнішу проблему, що відноситься вправді в першу чергу до Англії, але має під сучасну пору й для Америки незвичайно велике значіння з огляду на воєнні події. Це, як легко догадатись, справа Індії. Якби гостро не хотів хто критикувати британські уряди за політику супроти Індії, то проте не може не признати, що теперішній британський уряд таки змагає до нового, цілком іншого унормовання відносин між Англією і Індією. І так є, що є дуже важне, що опінія англійського загалу є за радикальні зміни і симпатизує з індійським народом в його змаганнях до самостійности. Та проте таки тяжко вирішити справу Індії вцілости з доманганнями Гандія і Всеіндійського Конгресу, бо негайне визнання незалежности Індії може дійсно погано відбитись на аліянтській воєнній структурі, що побудована на такому обовязку Британії боронити Індію, що задержує військовий провід в британських руках. Та треба припускати, що це зрозуміють теж й індійські провідники, якщо вони не є за Японію, чи там Держави Осі. А тяжко припустити, щоб Ґанді міг бути за ту фільософію, що її несуть з собою японські тоталітаристи. Ось тому треба, щоб сталось щось таке, щоб індійські провідники набрали до Англії такого довіря, яке мають филипинські провідники до Злучених Держав. А те моглоб наступити тоді, колиб Англія поступила в справі незалежности Індії в подібний спосіб, як це зробили Злучені Держави з Филипинами чи з Порто Ріко. Тому треба вірити, що щось подібне таки станеться, та що тим самим буде зліквідований той конфлікт, який є між політикою індійських провідників і політикою британського уряду.

Відкривати чи Закривати Джерела Світових Конфліктів?

(Дискусії на тему нового порядку по вигрі аліянтів дають уже тепер нагоду до висвітлювання визвольних змагань українського народу в Европі).

В американській політичній літературі й журналістиці займає тепер щораз більше місця справа того світового порядку, що має наступити по вигрі аліянтів. Замітне це тому, що минулої світової війни про це мало говорено й писано. Обмежуванось головно до певних загальних засад в тій надії, що якщо їх загально визнануть слушними, то це вже буде вистарчальним для тривалого й справедливого миру.

Отже щодо цього заходить тепер основна переміна в думках тих людей, що застановляються над проблемою світового замирення. Як в Злучених Державах, так і в Англії, є цілі групи визначних людей, що домагаються, щоб уже тепер не вдоволятись тільки тим, що сказане в Атлянтійськім Чартері, а брати його за основу і в такий спосіб пробувати приступати до розвязки ось тих пекучих справ, що будуть мусіти стати предметом нарад мирової конференції.

Та є теж сильні струї, що пробують не допускати до цього. Вони кажуть, що тепер найголовніше — це справа вигри війни. Значить, що тільки про це треба тепер писати, над тим тільки застановлятись, про те тільки говорити. Ті, що це голосять, виходять з того заложення, що в склад Обєднаних Держав входять держави, чи там народи, з ріжними розбіжними інтересами, не тільки економічними, але й територіяльними, а то й імперіялістичними. Якщоб тепер зачати ось ті розбіжности видвигати і їх розбирати, то з цього мало булоб добра, бо практично все те не має ніякого значіння так довго, як довго Гітлер при владі. Зате через видвигнення спорів, що тривали віками, як от щодо границь, можна довести до розбиття чи ослаблення спільного протигітлерівського табору.

Коли над цею справою довго не застановлятись, то цілком певно признаємо рацію другій стороні. Бо так дійсно є і буде, що між Обєднаними Державами не піде все гладко, колиб хотілось їх заспокоїти і вдоволити. Та коли застановимось над тим глибше, то побачимо, що не великі будуть вигляди на новий і справедливий мир, якщо люде, чи народи, не можуть погодитись тепер, коли вони в ярмі, коли певно знають, яка їх жде дальша судьба під ворогом, та коли через те, зовсім природно, повинні бути далеко податнішими щодо уступок, бож ще не є переможцями і ще їх край у неволі. Тому, так кажуть, саме тепер є добра нагода випробувати, як народи чи держави цінять справжню свободу і що вони готові для неї зробити, щоб знову її не втратили, та щоб знову народи не кривавились у нових війнах, а жили з своїми сусідами мирно й по людськи.

Як можна догадуватись, найбільше натискають на те, щоб вже тепер говорити про підготову світового замирення, американці. В тому ведуть перід одиниці, що стоять дуже близько американського уряду. Забирають щодо цього голос теж і визначні урядові особи. Це теж природне, бо Америка виходить з наскрізь ідеалістичного становища. Сама вона дає тепер допомогу цілому світови, що бореться з Державами Осі й заповіла, що готова на найбільші жертви, щоб тільки довести до перемоги демократичних принципів. Америка не хоче ні звороту грошей, що їх видає на воєнні допомоги аліянтам, ні не заповідає, що буде домагатись якихсь воєнних відшкодовань. Не хоче ніяких чужих територій. Навпаки вона вже тепер роздумує, як зорганізувати допомогу знищеному світови, що її треба буде дати зараз по війні.

Та так, як є з Злученими Державами, не є з усіми іншими. Злучені Держави дають завчасу добрий приклад, як треба усім братись до наладжування повоєнних відносин. Та заразом не дурять себе тим, щоб цей великодушний американський поступок заставив інших зректись своїх надмірних, імперіялістичних домагань, що можуть мати за собою можливо навіть якесь "історичне" виправдання, але не є згідні з духом часу, ні з свободою, що є обнята демократичними принципами, ні з економічною справедливістю, що її зачинають ставити тепер на передовім місці.

Так виглядає, що перемагають ті, що доражджують вже тепер видвигати замотані міжнародні проблеми і їх розвязувати. До тих проблем належать також і граничні спори, чи там проблема, що зробить з т. зв. "мішаними полосами", що є замешкані поважним числом двох чи більше народів. Сюди належить також справа тих народів, що є в "імперіях", не маючи охорони своїх інтересів.

Нема двох гадок, що ось та справа є дуже важна теж і з того боку, коли брати під увагу положення і дальшу судьбу українського народу. Нам здається, що саме тепер зачинаємо наближуватись в Америці до того моменту, коли ми, американці українського роду, моглиб прийти в поміч поневоленому українському народови в Европі, доставляючи матеріяли про українську справу тим чинникам, що займаються спробами підготовки світового замирення. Ми моглиб допомогти отсій справі теж і тим, що подавалиб зо свого боку думки про те, як треба розвязати українську справу.

Ми свідомі того, що є сильні чинники, що хотілиб тепер збувати українську справу мовчанкою, вважаючи її вже як "вирішену". Оте "вирішення" толкують собі ті, що хотілиб панувати над українськими землями, на ріжний лад. І оте теж повинно бути видвигнене завчасу, щоб світ міг зрозуміти цілість української справи і відчути її слушність. Ось тому ще й з цього боку треба витати тих, що підходять до розвязки справи світового замирення в чесний і демократичний спосіб, намагаючись ставити спірні питання в такий спосіб, щоб нічого не закривати, а виявляти справжню дійсність.

НОВЕ ПАЙКУВАННЯ ҐАЗОЛІНИ

З днем 22. липня скінчилося старе пайкування ґазоліни, що було заведене 15. травня, а на його місце почало обовязувати нове, котрого постанови поважно ріжняться від старого.

За новим пайкуванням, всі власники пасажирських автомобілів, які зголосилися по пайкові карточки, дістали принаймні пайкові книжочки "А". Така книжочка має шість сторінок, а кожна сторінка складається з 8 купонів. Кожний купон управнює власника до закупу 4 ґальонів ґазоліни.

При тому купони першої сторінки мають бути зужиті до 21. вересня. Як до того часу він їх не вжие, то вони стануть неважні. Він одначе може їх зужити в тому періоді тоді, коли захоче. Він може всі вісім купонів першої сторони зужити зараз, як він так хоче, або уживати один купон або два нараз.

У подібний спосіб він може зужити дальші купони книжочки. За період 60 днів, що наступить по дні 21. вересня, власник книжочки знову буде могти купувати ґазоліну за другу карточку книжочки за таким самим пляном, за яким він має право купувати ґазоліну за купони першої карточки в періоді до 21. вересня.

Купони наступних сторінок пайкової книжочки можуть бути зужиті в подібний спосіб, кожна сторінка за період 60 днів.

Власники троків, таксівок, омнибусів і інших торговельних автів, які на основі старої тимчасової системи зовсім не мали ніяких пайкових книжочок, дістали книжочки "S-1" і "S-2", які їх уповажнюють діставати всю ґазоліну, потрібну їм для порушування їх авта.

Всі ті, що дістали книжочки "А", а кажуть, що ці книжочки не дають їм досить ґазоліни на їх потреби, могли предложити відповідні домагання місцевим пайковим радам. Уряд каже, що він не буде признавати права до додаткового закупу ґазоліни всім тим, що він признавав їм при старій системі, при якій дві третині власників пасажирських автів у метрополітальній окрузі дістали були право до надзвичайної скількости ґазоліни.

Хто подався на книжечку "Ес", має право купувати собі ґазоліну на книжочку "А", поки місцева рада пайкування не дасть йому права на додаткову скількість ґазоліни. Це може в деяких випадках потривати деякий час, як це можна вносити з того, що на приклад у Бронксі під канцелярією одної пайкової ради ждала така юрба аплікантів, що треба було відкрити під канцелярію, а в Бруклині хвіст аплікантів розтягався на два бльоки.

Нова система накладає певні обовязки й на продавців ґазоліни. Вони теж мають записатися в місцевій раді пайкування й дістати від неї цертифікати пайкування, на основі котрої вони будуть могти дістати стільки ґазоліни, скільки треба на виповнення їх збірників. При наступних закупнах ґазоліни вони вже будуть обмежені до числа купонів, які вони вспіють зібрати від своїх костумерів. При реєстрації вони будуть обовязані подати містоту своїх збірників і кілько ґазоліни їм ще лишилося в них; тоді вони дістануть цертифікати на таку скількість, яка їм ще не достає на задоволення запотребовань своїх покупців.

Хоча, як сказано вгорі, це пайкування відноситься тільки до східної полоси Злучених Держав, воно представляє інтерес і для мешканців інших стейтів, бо тепер йде досить широка пропаганда за поширення пайкування на цілі Злучені Держави. Як сказав сенатор Бриджес з Ню Гемшера, „Це союз 48 стейтів веде війну проти держав осі, а не тільки 17 східних стейтів".

Відложено Набір Жонатих до Війська

Управа Рекрутаційної Служби видала нові розпорядки, на підставі яких жонатих чоловіків, що мають дітей, тимчасом не будуть брати до війська. Нові приписи усталюють порядок, у якому рекрутів будуть покликати на військову службу. Місцеві асентерункові комісії мають придержуватися при рекрутації такої черги:

1. Нежонаті, які не мають нікого на утриманні.

2. Жонаті, що мають на утриманні жінок або дітей, з якими не живуть, а далі такі, що утримують своїх розведених жінок, батьків, братів, сестер, дідів або внуків, і яких праця не є звязана з воєнним зусиллям держави. При відкладанні асентерунку таких осіб треба брати під увагу єдино „дійсне утримання залежних від них осіб".

3. Вичерпавши рекрутів з двох перших груп, місцеві асентерункові комісії мають переглянути, в черзі встановленій рекрутаційним льосованням, тих мужчин, що мають на утриманні особи, вичислені в другій групі, які одначе, працюють у звязаних з війною індустріях і установах. У звязку з тим управа Рекрутаційної Служби проголосила реєстр 34-ох зайнять, важних з погляду воєнного зусилля. На підставі реєстру будеться рішати, чи поборовий буде покликаний до війська, чи тимчасово дальше залишиться на своїй праці.

4. Дальше мається покликати до військової служби жонатих, що живуть з жінками, але не мають дітей і яких праця не є безпосередно звязана з воєнним зусиллям.

5. По вичерпанні чотирьох повищих груп місцеві комісії мають провірити, очевидно теж в уставленій рекрутаційним льосованням черзі, жонатих але бездітних поборових, яких праця звязана з воєнним зусиллям, себто яких заняття згадане у реєстрі, про який мова в точці третій.

6. До шестої групи належать жонаті поборові, що мають дітей, але не мають воєнного заняття.

7. Останніми покличеться жонатих, що мають дітей і працюють в якійсь воєнній індустрії чи установі.

Асентерункові власти з тої думки, що ще дуже довгий час не треба буде покликати до військової служби жонатих поборових, без огляду на те, чи їх заняття звязане з воєнним зусиллям, чи ні. Однак на протязі найближчих чотирьох або пятьох тижнів ще буде траплятися, що будуть покликати до військової служби жонатих, що мають дітей, тому що їх раньше заховано до кляси І-А, а вимоги військових властей щодо нових рекрутів не можна відкладати. Нова клясифікація поборових забере ще якій місяць часу.

Поборових з третьої і четвертої категорії (жонатих але бездітних) правдоподібно не будуть ще зараз брати до війська, хоч мабуть уже недалекий той час, коли їх зачнуть асентерувати.

Дві Долі

Повість

ДАНИЛА МОРДОВЦЯ

42)

— Так я умиваю руки... Піди і скажи Чигирину, що кращеб не родитися на світ сином і доньками його! На то божа воля!

— Най буде Його свята воля, — сказав і отець Йона: — тільки памятай, рабе божий, на страшному суді даси одвіт Всемогучому Богу за пролиту кров.

— На то божа воля, — у останнє сказав син Богдана і вернувся під свою червону корогву.

І знов заревли гармати. А тимчасом копачі підрились під землю аж під самий замок... Город стояв над некломом, і треба було тільки маленької іскорки, щоби пекло розчинило свою утробу і пожерло город.

Але надійшла ніч. Шайтан-паша не пустив у пекло тієї іскри: йому не ніччю, а у день хотілось бачити, як викине пекло своє полумя, як полетить під саме небо отсей город, як потім з неба падатимуть на землю люди, церковні дзвони, гармати... Такого дива, вовиди він ще не бачив... Нехай же спить город у останне, нехай про ні спить і його військо.

І ніч накрила і город і землю. Тихо і в небі і на землі. Город мов мертвий. Тільки десь-де завиє собака.

Мертва тиша і над турецьким станом. Погасли огнища, що ще з вечора палали й тріщали сухими очеретами і не блимало ніде, бо стан спочивав мертвим сном після тяжкої кількаденної роботи. — —

Ібрагим-паша опізнився з своєю „іскрою" і його пекло не кинуло до неба Чигирин з його церквами, стінами, гарматами, людьми... Цю ніч Чигирин справив кривавий бенкет, який і не снився Ібрагимупаші: всі копачі були вирізані під землею, в траншеях, а бочки з порохом Чигиринці залили водою... Шайтан-паша скреготав зубами і рвав на собі дорогий халат, надишахів подарунок...

Займалась зоря. Юрась стояв на окопі проти старого міського валу, звідки виносили мертвих копачів, і потомленими безсонними очима дивився на Чигирин. Там, по церквах, тихо, якось-то молитвенно дзвонили — мабуть до ранньої обідні, і ті дзвони рвали Юрасеви душу. Під ті дзвони колись, малою дитиною, він прокидавсь, було, і знов засипляв, мов його мати під ті дзвони колисала.

А тепер йому не то що до тих церков, та й до городу стежка заказана.

XX.

Тогож року, на другий чи на третій день після зимного Миколи, у Сірка в курені сиділа січова старшина та три значні запорожці — Леонтій Корж та Яким Яворницький з Павлом Пелехом. Запорожці тільки у той день вернулись у Січ з далекої дороги.

— Так, так, — сказав Сірко, сидючи коло столу, на котрім стояли чималий боклаг з зеленого скла, срібна дорога чаша, а коло них закуска: хліб та вялена риба. — Так, так... Сказано: з великої хмари та малий дощ, — казав, усміхаючись, Сірко. — Ану, панове, випийте з дороги ще по чарці, та розкажіть, з чогоб то на такого вояку, як Ібрагим-Шайтан-паша, та напав заячий дух? Я про „козака-нетягу" вже й не питаю.

— Та воно так було, батьку отамане, — почав Пелех. — Я майже не відходив тоді ні від Шайтана-паші, ні від Хмельниченка. — Так ото як двацять третього чи двацять четвертого серпня Ібрагим-паша надумав вже через підкопи знести город, я, приложившись до хреста, моргнув отцю Іоні, як тільки він повернув від Хмельниченка, що вранці Чигирин попаде у пекло. Так ото отець і приніс моє тайне слово у город, а Чигиринці, не дожидаючись пекла, у ту самісіньку ніч несподівано вибігли з города, деякі з боклагами води, та зараз у підкопи, вирізали до ноги усіх там копачів і порох залили водою... Так після того я сам бачив, як Ібрагим-паша лютував мов звір і сам шматував на собі свій дорогий халат, а Хмельниченко вискочив з свого намету мов несамовитий і стояв роззявою, дивлячись на Чигирин, неначе корова на нові ворота. Коли дивлюсь, — мов опечений летить старий Васюта Макогін з деякими козаками, ввесь у пилу й порості, вуси осмалені, шапка кулями прострілена, і через силу вимовляє: — „Москалі йдуть! — Грицько Ромодан веде, а за ним і гетьман попович з козаками!" „А далеко?" питає Юрась. — „Вже у Дніпро лізуть". — Юрась зараз метнувся до Шайтана, а той через сурмачів покликав Нуредина-хана і велів з ордою гнати у мерзу голову, щоб не пускав через Дніпро ні москалів, ні козаків...

— Де вже! — перебив його Яворницький. — Ми тоді з паном Левоном і деякими з наших братчиків були саме там, по цім боці Дніпра. Так де вже було орді зупинить москалів! Вони там, по тім боці, поставали, саме на березі, свої ломові гармати і сиплють залізними кавунцями та оріхами на цей бік в орду, мов у галич. А деж було татарві з своїми стрілочками супроти залізних кавунів! — А там вже й човнів і чайок вздовж берега видимо-невидимо: хоч би тобі один рибалка з своїм дубом або з душогубкою пристав до цего берега — усі, мов качки, майнули туди, до козацьких човнів... Бачить Нуредин-хан, що не переливки, зараз гонить до Шайтана своїх вітроногих чортів: „Не вдержу — каже — москаля, — рятуй сам!"

Сірко скинув очима на старшину і покрутив головою.

— Ну, а щож було далі?

(Дальше буде).

ГАРНА КАЗКА ЗО СТРАШНИМИ НАСЛІДКАМИ

На так званій соціометричній конференції для краєвих і повоєнних проблем, що відбувалася оноді в Ню Йорку, виступав між іншими відомий нюйорський психіятр (спеціяліст для умових недуг) д-р Дж. Л. Морено з начасними обсерваціями про сучасну нам Німеччину. На його думку, німці зробили в найновіших часах фатальну помилку. Під цим не треба одначе розуміти визову, який вони кинули демократичній формі правління своєю диктатурою; д-р Морено розуміє під цею помилкою ширення переконання серед німців про свою умову й фізичну вищість.

Під впливом пропаганди націстичного уряду багато німців пробує справді вірити в цю ідею своєї розмірної величности. Чим більше ця думка поширилася й чим глибше вона принялася, тим глибше буде розчарування, коли Німеччині не вдасться перемогти світу, як вони собі обіцюють, признавши себе за найвищу расу в світі. Коли прийде до розгрому Німеччини, то не розгром буде найбільшою трагедією, а розбиття душевного наставлення на свою расову вищість. Від мілітарного розгрому прийдеться їм переносити всякі фізичні клопоти, економічну депресію, тощо, але те ніколи не може бути таке страшне, як вибух душевного пригноблення й розпуки, які мусять опанувати душею німецького народу, коли думка про їх вищість покажеться облудою й оманою. Розбиття міту про німецьку расову вищість буде для них найбільшою трагедією.

Коли розглядати причини, які заставили німців видумувати цю казку про свою національну вищість, то на перший погляд ока могло би видатися, що основою для цього міту є принаймні певна „вищість" німецького народу: коли вони називають себе найвищою расою, чи національністю, в світі, то можливо, що вони не найвища раса чи національність, але принаймні не низька. Люди одначе, котрі їх добре знають, дають найкращі показчики про те, де шукати товчків для таких думок німців про свою вищість. Еміль Людвіґ, відомий журналіст і письменник, котрий родився й виховався в Німеччині, забираючи недавно голос у цікавій дискусії, що ведеться в Обєднаних Державах за те, чи по закінченні війни за цю війну винувати націстичну партію чи ввесь німецький народ, радить Обєднаним Державам на випадок перемоги лишити німцям умову рівність, але відобрати їм право правити самими собою принаймні на певний протяг часу, поки вони не навчаться собою правити. Доказуючи свою пораду Обєднаним Державам, Людвіґ звертає увагу на великий умовий розвій провідників німецької думки, з котрим одначе йшов упарі брак розвою німецької політичної думки. Німецькі мислителі були високо розвинені, але вони ніколи не мали впливу на німецьку політику. Німецькі політики, від Люденa до Гітлера, не піддавалися впливові німецької інтелігенції. Наслідком таких тенденцій німецького народу німці осталися й до нині народом, політично недозрілим. Доказів на політичну незрілість німців Людвіґ навіть не вважає за потрібне подавати; він загальниково покликується на історію німецької національної політики, передовсім їх політику останніх десятиліть. Принявши за вихідну точку своїх думок про повоєнну політику цю обсервацію про політичну недозрілість німецького народу, Людвіґ і приходить до висновку, що, добившися своєї перемоги, аліянти, повинні перебрати на себе освіту й уряд у Німеччині в формі протекторату принаймні на кілька років.

Можемо легко догадатися, якби поставилися німці до цеї думки Людвіґа. Поки вони ще не є переможені, вони певно не приняли би її, а шукали би захорони поза муром переконання про свою вищість. Одначе деякі німці натякують на подібне пояснення німецької історії, на яке попав Людвіґ; а найбільший німецький письменник, Томас Ман, що тепер живе в Злучених Державах, теж засвідчує політичній незрілости німецького народу, коли він каже, що трагедією німецького народу було те, що його середні й нижчі кляси не мають охоти займатися політикою, а лишили її іншим.

Дуже можливо, що власне це почуття свого політичного невироблення заставляє німців шукати потіхи в казочці про свою вищість понад усі народи й раси. Відомо, що дитина, не маючи відваги станути до бійки зо сильнішим, каже: „Мій тато потрапить набити й тебе, і твого тата, і всю твою родину!"

АРМІЯ ПРИКАЗУЄ ЕВАКУВАТИ РЕШТУ ЯПОНЦІВ

САН ФРАНЦИСКО (Каліфорнія). — Західня команда армії видала приказ усунути до 11. серпня з їх домів і фармів усіх японців, що не находять в рельокаційних центрах. За обчисленнями уряду, приказ діткне коло 6,140 осіб.

Команда армії на західньому побережу каже, що цей приказ має на ділі очистити стратегічне побережа Тихого океану з усіх осіб японського походження. Видаленних зо своєю осідку японців умістить на рельокаційних проектах на весь час війни. Приказ відноситься не тільки до тих японців, що родилися в Японії, але й до тих, що родилися в Америці.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

БОСТОН, МАСС.

Даймо докази, що дорожимо американською свободою.

Серце кожного американського українця дрожить, коли поруваємо, що то діється на українських землях, що тепер стогнуть під гітлерівською неволею. Америка виповіла осьтим гітлерівським наїзникам боротьбу на життя і смерть. В рядах американської армії є вже наші найкращі сили. А ми, що осталися дома, мусимо теж дбати, щоб допомогти Америці якнайскорше виграти ту війну та визволити світ спід ярма диктаторів. Всі ми знаємо, що маємо купувати Бонди Перемоги, щоби дати урядови фінансові засоби, потрібні до ведення війни. Але мусимо теж постійно споматати і Американський Червоний Хрест та такі установи як Юнайтед Сервис Организейшен. Те все виконує наша громада, що є обєднана при українській православній парохії. Ми вже зложили поважні суми і їх передали, не жадаючи навіть ніяких посвідок. Та тепер виявляється, що так не є добре робити, бо от згадується за жертви ріжних національних груп, а нашу групу поминається. Це нас навчило жадати посвідок і дбати, щоб кожна наша жертва була записана як жертва місцевих американських українців. Ось такі дві посвідки посилаю тепер до „Свободи" на доказ, що й ми дбаємо за те, щоб українська праця і українські жертви, звязані з цею війною, були записані й відомі. Усім нам треба про це дбати. Це дбаємо про себе самих і про долю наших дітей. А теж, одержуючи признання за таку працю і жертви, маємо в руках документи, які можливо допоможуть, коли будемо вспоминатись за кращу долю наших братів у старому краю. З своєї власної практики знаю, що американці, теж й урядові особи, відносяться прихильно до визвольних змагань українського народу в Европі. Ворожу проти-українську пропаганду поконаємо найлекше тим, що будемо вірно служити Америці та помагати їй усіми засобами виграти війну. Це ми і робимо в Бостоні.

М. Давискиба.

КЛІВЛЕНД, О.

З гостини на бомбовик МекАртур і Історію України.

З нагоди 25-ліття щасливого подружя громадян Антона і Теклі Банась відбулась товариська гостина дня 23. травня в У. Н. Домі, влаштована родиною і приятелями. Гостей було в тій неподіваній гостині до 400. Ювилянти є відомими членами У. Н. Союзу, в якому стоять з цілою родиною. Є вони теж і в У. Р. Союзі. Гостиною занялись: пані К. Габрівська, громадяни Пави і пані Гамера. Забавою проводив гром. Т. Періг з Йонґставн, О., що привитав Ювилятів і побажав усього добра. Забирали слово: Папа, Дьори, Гамера, М. Періг, адв. Малицький та інші. Гром. Папа ще надмінив, щоб не забувати за потреби прибраної Батьківщини, що є в тяжкій війні. Зібрано добровільними датками $39, з яких $32 призначено як допомогу для закупна бомбовика імені МекАртур, а $7 передано п. Малицькому для закупна "Історії України". Ювилятів обдаровано Державними Бондами. Збіркою на бомбовик занялись: пані Катерина Габрівська і п. В. Барайський.

ОЗОН ПАРК, Н. Й.

З похорону на U. S. O.

Дня 27. червня громадяни Микита і Пазя Савки поховали свого сина, американсько-українського вояка Миколу Савку. Покійний вступив до армії 26. березня 1942 року і був призначений до протилетунського гарматнього відділу в Норт Каролайні, де його стрінула трагічна смерть у молодім віці, бо прожив всього 26 років.

В похороні брало участь Товариство Вільна Україна, від. 200 У. Н. Союзу, бо Покійний був членом згаданого товариства від малої дитини. Був це сумний, але величавий похорон, якого ще не було в Озон, бо видно було сотні людей. Отець А. Лотович з Бруклина відправив Службу Божу в католицькій церкві і виголосив гарну прощальну проповідь. Тіло покійного поховано на католицькім цвинтарі св. Івана. На цвинтарі віддано Покійному військову почесть з боку т. зв. Файрінґ Сквад. Американський прапор, що покривав домовину Покійного, віддано родині на памятку, що видала доброго й патріотичного сина.

По похороні родина Покійного і члени Товариства Вільна Україна зійшлися до клюбу згаданого Товариства. Громадянин Тимко Кузенька промовляв до зібраних, зазначуючи, що родичі Покійного є відомі громадяни і патріоти, що завжди давали жертви на рідні потреби. Тому і днесь, коли ми зібрані, повинні ми зложити свої жертви на добру ціль, якою є організація U. S. O., що не є ніякою партійною організацією і не вирізняє нікого, а доброділиною й американською, що кличе до праці і помочі усіх американців, без огляду на їхне національне походження чи політичну чи яку іншу приналежність. Помагаючи U. S. O., ми помагаємо своїм синам, що є в армії, або комусь з наших рідних або знайомих.

Потім громадяни Володимир Костишин і Олекса Коцопій пішли поміж зібраних, котрі дали свої жертви на U. S. O. як слідує: По $2: І. Генега, А. Сідловський, С. Миськів, Е. Орлян; по $1.50: М. Супек; по $1: В. Воргуль, С. Бельців, І. Сташків, О. Коцопій, Л. Балук, В. Костишин, С. Савка, Д. Кокольський, В. Балук, С. Колковський, М. Адамів, Г. Васло, І. Савка, Ю. Савка, П. Лялька, М. Подольський, М. Чопик, А. Паленичка, С. Вовк, А. Чопик, Й. Кішенюк, М. Савка, Т. Кузенька, Г. Сідловський, С. Возьний, М. Малафій, П. Стахів, М. Кузик, В. Малярський, А. Лавич, С. Малафій, А. Карпович, Е. Воргуль, К. Мороз, П. Лаліберте, Я. Жатковський, Й. Самборський, А. Малафій; по 50 ц.: Р. Парпан, А. Кузенька, І. Івасишин; дрібними 40 ц.

Разом зібрано $49.40.

Гроші вислано до Комітету Української Дивізії від U. S. O. на руки касієра П. Стасюка.

В. Воргуль,
секретар від. 200 У. Н. С.

о. ЙОНАС МАЧУЛІС МАЙРОНІС,
найбільший литовський поет, якого 10-літню річницю смерти обходить литовський нарід, де тільки може, не зважаючи, що це не є на руку окупантови Литви. Отець пралат Йонас Мачуліс, що писав під псевдонімом „Майроніс", є для литовців тим, чим є Шевченко для українців, а Міцкевич для поляків. Він будив весь час литовців з національного сну і пхав їх до боротьби за національне і державне визволення. Був свого часу професором Духовної Католицької Академії в Петербурзі, а пізніше, за литовської незалежности, професором литовського університету в Кавнас. За свою працю зістав удекорований найвищим відзначенням Литовської Републики. Помер 28. червня 1932. Поховано його на державний кошт і з військовими почестями, хоч був не-військовою особою. Надгробну промову виголосив сам президент держави, п. Антанас Сметона. — Казис Відікавскас.

ДІТРОЙТ, МІШ.

День льояльности.

Час від часу читаємо в часописах, що одна чи друга організація уряджує якесь підприємство. Це доказ, що праця в даній організації не устає, хоч змінились обставини. Ось так і Філія Союзу Українок Америки в Дітройті не занедбує своєї праці, а продовжає її, хоч в зміненім напрямі. Останніми кількома літами уряджувано „День Української Жінки", де жіноцтво наше нагадувало громадянам дещо з традицій нашого рідного краю. Як там, так і тут виділи жовто-блакитні ленти наших членок, готових до вправ, до обжинків та прочих, так дорогих нам споминів. Однак цього року обставини змінились, а з ними і праця в організаціях. Всім нам ясно, що наша прибрана Вітчина находиться в війні. В рядах американської армії находиться багато наших молодих синів, котрі готові на все, щоб оборонити нашу державу. Не забуває за це і наше жіноцтво, що в рядах Союзу Українок. Знаємо, що не сидіти нам з заложеними руками та чекати, аж війна скінчиться. Знаємо, що маємо доказати, що ми теж добрі американські горожанки. Тому ми постановили урядити наступного місяця „День Льояльности" ("LOYALTY DAY").

Шановні громадяни Дітройту і околиці! Від вас залежить наш успіх. Знаємо, що умієте цінити нашу працю, бо ідете нам завсіди на зустріч. І тепер звертаємось до вас усіх з проханням піддержати наше свято, яке буде проголошене точніше в газеті, а з якого дохід піде по половині на U. S. O. і жертвам війни. Особливо звертаємось до Всеч. Отців парохів та шановних організацій, щоб в день цей, 9. серпня, не уряджували жадних підприємств, а взяли численну участь в цьому святі. Згадати належиться, що наші відділи Союзу Українок час від часу дають помічну руку, де і коли зайде потреба. Багато з наших членок працює в Червоному Хресті при шиттю або іншім занятті. Беруть рівнож "FIRST AID" лекції. Дня 24. червня зладили 200 сендвичів для U. S. O. та дарували їх. Наша праця є знана не тільки між нами, але і серед ширших американських кол.

За Філію Союзу Українок Америки в Дітройті:

Марія Сена, гол.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

НІМЕЧЧИНА І ЯПОНІЯ ОБМІНЮЮТЬСЯ ТОВАРАМИ

ЛОНДОН. — Німеччина дістає гуму з Японії, а Японія дістає з Німеччини машини і ріжне машинове знаряддя. Обміна відбувається кораблями, що плинуть довкола Африки. Вже те одно означає, що той обмін не може бути на великі розміри.

КОРАБЕЛЬ З ПЕРЕЛОМАНИМ ХРЕБТОМ. — Одною з найбільших жертв націстичного воювання в битві за Атлянтик був цей американський нафтовоз, котрому переломив хребет вибух міни. Тепер корабель тягнуть до порту для направи. У дорозі він занявся, але скора акція рятункових відділів урятувала корабель.

П. Франко.

Плястичні Маси

Ще перед першою світовою війною виринув цілий ряд штучних хемічних перетворів, званих загально — „плястичними масами". Ці плястичні (себто мякі, що можуть прибирати різні форми) маси особливо поширювали підчас війни, бо ними заступали цілий ряд металів, чи стопів. Та й по війні вони не зникли. Навпаки! Їх дальший пошир зріс, бо вони, як виявилося, витривалі, легкі, виготова їх дешева, та й обробляти їх неважко.

Плястичні маси заспокоювали передусім електротехніку: слабі та високочастотні струми (струми, які дуже часто зміняють напрям). Але згодом, як видосконалено способи виробництва, вони ввійшли в усі галузі промисловости, а то й їх почали вживати у щоденному житті. Нові плястичні маси привели до витвору нових галузей виробництва.

Плястичні маси поділяємо за сировиною, з якої їх зроблено, та за їх призначенням. Є їх декілька громад.

Найбільше поширення найшли плястичні маси з казеїни. Їх одержують, вимішуючи під тиском казеїну з водою при підвищеній температурі та гарбуючи півпродукт (плити або палочки) в формальдегіді[1]). З нагарбованих плит та палочок витискають та вирізують гребінці, шпильки, ґудзики, електротехнічний матеріял. Цей т. зв. ґаляліт (штучний ріг) легко точити, гиблювати, гладити, полірувати та фарбувати. Річно виробляють у світі яких 20,000 тон ґалялітових виробів. Але ґаляліт має одну поважну хибу: він не відпорний на вогкість. У суху погоду він крихкий, у вогку — побільшує значно свій обем. Та до добрих прикмет можна зачислити його — повну негорючість.

Друга громада плястичних мас повстала на основі цельольози (клітинника). Найстарший її представник — цельольоїд, виробляють із небезпечної нітроцельольози та штучної камфори. Численні пожені фабрик не заохочують поширювати цього виробництва. Але цельольоїд покищо необхідний як єдина можливість використати відпадки хемічної промисловости, і він, хоч і має хиби, не скоро зникне з виробництва. З незапальної ацетильцельольози[2]) виробляють гарний „цельон" із твердим, або течівними плястифікаторами[3]). З тої самої ацетильцелюльози, зате без розчинників, виробляють „троліт" зовсім придатний до відливів. З гідроцелюльози[2]) виробляють загально відому вулькалізовану[15]) фібру.

До третьої незвичайно численної громади належать т. зв. штучні смоли, перетвори кондензації[4]). Тут найстарший представник — бакеліт, перетвір дешевого відпадкового фенолю[5]) та формальдегіду. Бакелітом напоюють папір, ткані, дерево, шліфувальні кружки, з маси вирізують та витискають численні вироби (навіть ґрамофонові кружки). Бакеліт твердий, гнучкий, негорючий, водовідпорний, але має неприємний запах фенолю. Його можна добре фарбувати та наповнювати найрізнішими наповняльниками. Виробляють із нього зубчатки, ложжя для осей, ткацькі човники, частини літаків і т. д.

Четверта громада це — витвори кондензації з сечника[6]) й формальдегіду. Спершу вживали їх тільки пресованими порошками для гарних виробів із найтоншими ясними відтінками колірів для щоденного вжитку.

Останніми часами розвинувся цілий новий промисел плястичних мас із зовсім штучних речовин, а саме — ацетилену, виходячи з сировини дуже дешевої, якої безліч маємо в природі, а саме вугілля, вапна та повітря. Для виробу треба чим раз дешевішої електрики. Деякі з тих плястичних мас потребували по кілька літ праці в техніці, інші так би сказати одним скоком увійшли в техніку.

Із плястичних мас тої групи найбільше поширився „дролітуль" по-хемічному — полістироль, який дістаємо через полімеризацію[7]) етилевого бензолю (стиролю). Із тролітулю можна витискати прегарні відливи. Ця плястична маса цілком водовідпорна, вона добрий ізолятор[8]), незвичайно легка, її легко перероблювати, формувати відливом.

Із стиролю виробляють гайки для цинових та оливяних тубок, затички для пляшечок на пахощі і т. д.; із полістиролю виробляють коробки на креми та пасти. Полістироль дає чудові бляшки для кондензаторів[10]) замісць міки, дальше знаменитий ізолятор для каблів, особливо цінний для телевізії (бачення на віддаль). Нові полістиролеві маси: „трілітуль-люв" або „любістан" зберігають свою міцність навіть у дуже високій температурі, а це ще більше причиняється до того, що їх сильно використовують. Треба додати, що полістироль можна на всякі лади фарбувати: сама основна маса чиста мов хрусталь, допускає всі можливі, навіть найтонші відтінки, перловий полиск, гру колірів, металізування і т. д.[11])

Іншу громаду становлять, теж витвори полімеризації, тзв. вінільполімеризати, які теж можна одержувати штучно, і теж — із ацетилену. Найважніший представник цієї групи „мінолям" не тільки міцний, але видержливий на найрізніші хемічні впливи. В залежности від потреби його прикмети можна сильно змінювати. А як додати до нього мягчальники, наповняльники та плястифікатори, то можна одержувати мягкі та тверді маси, листки, таблички, рури, палиці, горошки, щоб пресувати, мякі ущільнювачі, ізолятори для дротів та каблів[12]) та верствовані маси. Інший представник — астральон — цілком прозорий, гнучкий, негорючий, ґеть-чисто заступає целюльоїд.

В гарячих формах можна пресувати різні складові частини машин. Особливо цінна плястична маса для виробу всяких, інсталяційних, дуже відпорних рур. Частини рур, коліна, згини, розгалуження можна дуже легко склеювати. Із цієї маси можна виробляти крани (затички) та вентелі (хлипаки). Неважко їх сполучувати з легкими стопами, нпр., „силюміном".

Мякі відміни цієї маси подібні до кавчука та шкіри, ними дуже добре ущільнювати, що треба, в гідравлічних та стиснoповітряних установах[13]). Нові маси покищо не витривалі на вищу температуру, отже їх не можна витискати в гарячі форми. Зате із них виробляють дуже добрі ізолятори для дротів та каблів. Вульканізація[14] йде легко, а головно без сірки, так що мідяні дроти не треба цинювати. Ці ізолятори цілком відпорні на кисень, вони не старіють, як кавчук, зате вони менше гнучкі. У каблях заступають із успіхом оливяну сорочку, особливо в мокрих приміщеннях.

Вінільполімеризати легко розпускаються, і них можна виробляти цілком прозорі, а то й колірові плівки для опаковування щіточок до зубів, ванілії, циґар, тісточок і т. д. Вони без запаху, без смаку та зьте цілком відповідають усім вимогам здоровляности (гігієни). Окрім цього вони не горівкі.

Слід згадати, що окрім згаданих, є у промисловости ще кілька тисяч інших мас, які мають менше значіння.

---

1) Формальдегід — газ, який витворюють, розкладаючи спірт (горільник) його розпускають у воді та отримують розчин, званий формаліною, якою дезинфікують приміщення, молочарні, вбивають мухи.

2) Ацетильцелюльоза це — сполука целюльози з оцтовою кислиною, гідроцелюльоза — сполука з водою.

3) Кожна плястична маса складається із основної речовини, „плястифікатора", який надає їй відповідних прикмет, головно гнучкости, барви, і „наповняльників", що своєю вагою здешевлюють дорожчу звичайну основу, не надто псуючи її основні прикмети; найзвичайніше, як „наповняльника" вживають каоліну.

4) Кондензацією в хемії називаємо „загущення", коли частинки різних речовин лучаться поміж собою на значно більші частинки (інколи тисячі разів більші); ясно, що при цьому різько міняються їх прикмети; всім нам відомий карболь дає при такій кондензації золотистого кліру смолу, подібну до каляфонії.

5) Фонель — карболь, його добувають із камяновугільного дьоггю.

6) Сечник це одна з найпростіших органічних речовин розпадається, даючи поміж іншими перетворами й сечник, що як показує назва, находиться в сечі всіх мясоїдних тварин.

7) Полімеризація — сполука частинок тої самої речовини.

8) Ізолятор — річовина, що погано проводить електрику; нам відомі такі ізолятори, як: ебоніт, мармор, кавчук, шовк, сірка, повітря (сухе).

10) Кондензатор, по-нашому загусник — прилад затримувати електрику.

11) Металізування полягає на тім, що в масу, як наповняльник, уміщують деякий відсоток тонко спорошкованого алюмінія, різноколірового бронзу, срібла, тощо.

12) Каблі — підземні та підводні електропроводи.

13) Гідравлічні установи — установи, де схоплюють, очищують та передають воду, як, н. пр., криниці, смоки (помпи), фільтри, водяні млини, турбіни; стиснoповітряні установи працюють стиснутим повітрям, яке переробляють на двоокис вугля, такі рідкі гази, як арґон та неон, азот та кисень; стиснутим повітрям пробують порушувати двигуни та самоходи.

14) Вульканізація — гартування вогнем (і сіркою), щоб речовина (кавчук) була пружніша.

ДОБРІ НА ЯПОНЦІВ.—Лютенант фльоти Джан Лепла (вгорі) разом з радіоменом Джаном Лискою перемогли за два дні підчас битви на Коралевім морю сімох японських летунів.

ТАРЗАН ч. 605. Великий газард.

„Той чоловік знаходиться в небезпеці і він потребує рятунку", твердо заявила пані Ейкерс і додала: „Я жадаю, щоб ви йому той рятунок подали".

„Я є паном цього корабля," відповів грізно капітан. „Коли ви не замовчите, то я вас закую в кайдани". Та це не залякало жінки.

Вона рішуче відповіла: „Ти мене не залякаєш, ти. У нас в Тексасі хробакові не дозволять згинути ось у той спосіб, не то чоловікови".

Тут втрутився якийсь третій мягкий голос: „Я заплачу за перевіз цього чоловіка". Тепер капітан згодився: „Дуже добре, пане Іґаліс". Ось так Тарзан мав дістатись на корабля, на якім очікувало його немало несподіванок.